

Τοπική Ιστορία και η διδασκαλία της μέσα από τα προγράμματα σπουδών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τη μεταπολίτευση μέχρι τις μέρες μας

Παπαδόπουλος Σταύρος
Διδάκτωρ Ιστορίας της Εκπαίδευσης
spapadop@rhodes.aegean.gr

► ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Τοπική Ιστορία και η διδασκαλία της σε συνάρτηση με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν το θέμα της εισήγησης μας. Χρονικά εξετάζεται η περίοδος από τη μεταπολίτευση (1973) έως και σήμερα, καλύπτοντας ένα διάστημα πενήντα περίπου ετών. Αρχικά παραθέτουμε ορισμούς της Τοπικής Ιστορίας και παρουσιάζουμε συνοπτικά την παρουσία της Τοπικής Ιστορίας στα προγράμματα σπουδών άλλων χωρών στα πλαίσια συγκριτικής μελέτης. Στο κύριο μέρος της εισήγησης μας θα παρουσιάσουμε τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας σε όλες τις τάξεις της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην περίοδο αυτή. Αφετηρία είναι το πρόγραμμα σπουδών της δικτατορίας για να συγκριθεί με τα πρώτα προγράμματα σπουδών της μεταπολίτευσης. Εστιάζουμε περισσότερο στα προγράμματα σπουδών του 2003, του 2015 και του 2018 που αναδείκνυαν την Τοπική Ιστορία. Θα ολοκληρώσουμε με τη συνολική αποτίμηση όλων των προγραμμάτων σπουδών σχετικά με την Τοπική Ιστορία στο ελληνικό δημοτικό σχολείο και τις προτάσεις μας στο πώς μπορεί να συμβάλλει στην αλλαγή πλαισίου διδασκαλίας του ιστορικού μαθήματος στην εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, Τοπική Ιστορία, Μεταπολίτευση, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

► ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραθέτουμε ενδεικτικά μερικούς ορισμούς για την τοπική ιστορία από τη σύγχρονη ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία για να οριοθετήσουμε την έννοια της. Η Μ. Βαϊνά, που έχει αφιερώσει σημαντικό μέρος του έργου της στην τοπική ιστορία και τη διδακτική της, θεωρεί ότι: «η έννοια «τοπική ιστορία» περιλαμβάνει ως υπάλληλες την «Ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας», την «Ιστορία της περιοχής», την «Ιστορία της ευρύτερης περιφέρειας» και είναι δυνατόν να εκφραστεί και ως «πολεοιστορία». Εξαιτίας της σημασιολογικής ελαστικότητας της λέξης «τόπος», λέγοντας «τοπική Ιστορία» μπορούμε να εννοούμε καθεμιά από αυτές τις εννοιολογικές δυνατότητες,

σύμφωνα με την περίπτωση. Ταυτόχρονα όμως είναι ανάγκη και για διδακτικούς λόγους να κάνουμε χρήση των νοηματικά διαφοροποιημένων σχετικών όρων (1997: 39).

Ο Γ. Λεοντσίνης και η Μ. Ρεπούση ορίζουν την Τοπική Ιστορία ως «ένα πεδίο το οποίο διαπερνά το σύνολο των θεματικών περιοχών της γενικής ιστορίας και φέρει έντονα το στοιχείο του τόπου, από τη γειτονιά έως την περιφέρεια και παρουσιάζει ένα πλούτο παλαιότερων και νεώτερων προσεγγίσεων αντλώντας από την ιστοριοδιφία και τη λόγια ιστοριογραφία όσο και από τις μεθόδους της Νέας Ιστορίας» (2001: 13).

Ο Χ. Ντούλας δίνει τον εξής ορισμό: «Γενικότερα με τον όρο «Τοπική Ιστορία» νοείται το ιστορικό εκείνο υλικό που βρίσκεται στη γειτονική περιοχή και είναι ήδη γνωστό και οικείο ή μπορεί να γνωσθεί κυρίως ως το αποτέλεσμα εργασιών και επιτόπιας έρευνας» (1988: 89). Ο Beeck, εισάγει τον όρο «ιστορία της επαρχίας». Ο Beeck επέλεξε αυτή την περιεκτική λέξη για να συμπεριλάβει σε αυτή όλες τις πιθανές διατυπώσεις σχετικά με την τοπική ιστορία, την ιστορία των φέουδων και την ιστορία μέσα από την πατριδογνωσία». (Βαϊνά, ο.π.: 38). Ο Skirp θεωρεί ότι «η τοπική ιστορία προσδιορίζεται από μία θεματική που διαπερνά την τοπογραφία, την οικονομική ιστορία, τη δημογραφική ιστορία, την κοινωνική ιστορία, την εκκλησιαστική κοινότητα και την πολιτική ιστορία. Έχει ένα συγκεκριμένο τόπο μελέτης που είναι μία κοινότητα, μία πόλη, ένας νομός ή μία περιφέρεια». (Βαϊνά, ο.π.: 37).

Η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας σε άλλες χώρες

Τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας τη συναντούμε στα περισσότερα δυτικά κράτη από τις αρχές του 20ου αιώνα. Στα αναλυτικά προγράμματα των ευρωπαϊκών κρατών η Τοπική Ιστορία υπάρχει και διδάσκεται άλλοτε αποσπασματικά, άλλοτε συμπληρωματικά της γενικής ιστορίας και άλλοτε αυτόνομα έχοντας σημαντικό ρόλο στην ιστορική εκπαίδευση των παιδιών. Τέτοια περίπτωση αποτελεί η Μεγάλη Βρετανία. Η Τοπική Ιστορία στη Μεγάλη Βρετανία εμφανίστηκε στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και από τότε διατηρεί ένα πολύ σημαντικό ρόλο στα προγράμματα σπουδών. Αποτελεί ένα αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο και μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο έχει δοθεί το βάρος στον κοινωνικοοικονομικό χαρακτήρα της. Οι μαθητές/τριες λαμβάνουν οδηγίες, μελετούν και ερευνούν πρωτογενείς πηγές και υλοποιούν εργασίες με ποικίλη θεματολογία (Ντούλας, 1988: 95-97). Στη Γαλλία, η Τοπική Ιστορία αναφέρεται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών από τις αρχές του 20ου αιώνα. Σε αντίθεση με την αυτονομία που υπάρχει στη Μεγάλη Βρετανία στη Γαλλία η τοπική ιστορία λειτουργεί ενισχυτικά της γενικής ιστορίας, η οποία διδάσκεται διαθεματικά μαζί με τη Γεωγραφία και την Αγωγή του Πολίτη (Ρεπούση, 2000: 101).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας σε χώρες όπως η Γερμανία κι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το κοινό στοιχείο, αυτών των δύο μεγάλων και οικονομικά ισχυρών κρατών είναι ότι πρόκειται για κράτη ομοσπονδιακά, που αποτελούνται από διάφορα κρατίδια-περιφέρειες (Γερμανία) είτε πολιτείες (Η.Π.Α.) και για αυτόν ακριβώς το λόγο έχει μεγάλη βαρύτητα η τοπική ιστορία που αναδεικνύει την τοπική κοινότητα (Ρεπούση, 2000: 102-103). Οι τοπικές-περιφερειακές κυβερνήσεις προώθησαν τη μελέτη της τοπικής κοινότητας και αυτό υλοποιήθηκε μέσω της τοπικής ιστορίας. Μελετάται αρχικά η τοπική ιστορία, στη συνέχεια η εθνική για να καταλήξουμε στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια ιστορία. Σύμφωνα με τον Ντούλα: «φαίνεται ότι κυριαρχεί η τάση να συγχωνευτεί το μάθημα της ιστορίας και να αποτελέσει διδακτική αρχή του μαθήματος της κοινωνιολογίας, ώστε να επιτευχθεί μια

ολοκληρωμένη σύνδεση της ιστορίας του τόπου, του κράτους και του κόσμου (1988: 95).

Περισσότερο από ένα αιώνα συναντούμε τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στις Η.Π.Α. Επίσης μελετάται η τοπική κοινότητα και ιδιαίτερα οι πρωτογενείς πηγές που αναφέρονται σε αυτήν. Από το 1947 μάλιστα εκδίδεται το περιοδικό *American Heritage* που έχει στόχο να στηρίξει την Τοπική Ιστορία στα σχολεία και στην τοπική κοινωνία (Ρεπούση, 2000:102-103) με συνέπεια μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Τοπική Ιστορία στις ΗΠΑ να αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο προσέγγισης και μελέτης των τοπικών κοινωνιών. Κύρια χαρακτηριστικά, λοιπόν, της διδακτικής μεθοδολογίας της Τοπικής Ιστορίας, όπως αναπτύχθηκε στη Βρετανία και στις ΗΠΑ, ήταν αφενός η δυνατότητα που έδινε στους/στις μαθητές/τριες να προσεγγίσουν πρωτογενείς ιστορικές πηγές του άμεσου οικογενειακού και κοινωνικού τους περιγύρου και αφετέρου η επαφή τους με τις επιστημονικές μεθόδους παραγωγής της ιστορικής γνώσης.

► ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Σπουδών Ιστορίας 1969-Δικτατορία

Η Τοπική Ιστορία στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας την περίοδο της μεταπολίτευσης και μέχρι τις μέρες μας αποτελεί το βασικό θεματικό άξονα στην εισήγηση μας. Θεωρούμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε τι είχε προηγηθεί και τι ίσχυε την περίοδο πριν τη μεταπολίτευση με στόχο να συγκρίνουμε τις δύο περιόδους. Πριν τη μεταπολίτευση, είχε προηγηθεί η επταετής δικτατορία των συνταγματαρχών. Το 1969 μετά από μια διετία στην εξουσία η χούντα παρουσιάζει το πρώτο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών που αναφέρεται στη στοιχειώδη εκπαίδευση, δηλαδή στο δημοτικό σχολείο. Το πρόγραμμα σπουδών ονομαζόταν «Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του δημοτικού σχολείου», υπογράφηκε στις 31 Οκτωβρίου 1969 και δημοσιεύτηκε στο 208ο Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και τέθηκε σε άμεση εφαρμογή για το σχολικό έτος 1969-1970. Το Φ.Ε.Κ. υπογράφεται από το βασιλέα Κωνσταντίνο, τον αρμόδιο αντιβασιλέα Γεώργιο Ζωιτάκη και τον πρωθυπουργό και ταυτόχρονα Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γεώργιο Παπαδόπουλο (Φ.Ε.Κ. 1969: 1545).

Περιλαμβάνει τα προγράμματα σπουδών για όλα τα μαθήματα και αναπτύσσεται σε 43 σελίδες. Στις σελίδες αυτές έχουμε συνοπτική παρουσίαση της διδακτέας ύλης. Το μάθημα της Πατριδογνωσίας που υπήρχε διαφοροποιείται και ονομάζεται «Σπουδή του Περιβάλλοντος» και στους σκοπούς του μαθήματος αναγράφεται: «η απόκτησιν βιωμάτων τα οποία διήκουν δι όλου του βίου και διατηρούν βαθείαν την αγάπην και την νοσταλγίαν προς την γενέθλιαν γην και την γενικωτέρα πατρίδα». Υπάρχει μια έμμεση αναφορά στην Τοπική Ιστορία. (Παληκίδης, 2010: 45). Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Ιστορίας αναπτύσσεται σε τέσσερις σελίδες. Υπάρχει αναφορά για την ύλη της ιστορίας σε κάθε τάξη και παρατηρούμε πως η ποσότητα της ύλης είναι εξαιρετικά μεγάλη. Ακόμα παρατηρούμε ότι στη Στ΄ τάξη εξετάζονται και παρουσιάζονται επίκαιρα με την εποχή γεγονότα, όπως η τελευταία ενότητα με τίτλο «Εθνικοί κίνδυνοι εκ του κομμουνισμού- επανάστασις της 21ης Απριλίου 1967» (Φ.Ε.Κ., 1969: 1546).

Στις σελίδες αυτές αρχικά περιγράφονται οι γενικοί και οι ειδικοί σκοποί του μαθήματος της Ιστορίας χωρίς να έχουμε καμιά αναφορά στην τοπική ιστορία. Μετά τη διδακτέα ύλη κάθε τάξης υπάρχει μια ενότητα που έχει τίτλο: «Μεθοδικαί οδηγίαι». Πρόκειται για οδηγίες προς τους δασκάλους σχετικά με τη μεθοδολογία που θα ακολουθήσουν. Εκεί αναφέρεται ότι «ενδείκνυται η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας εν εκάστη τάξη και η επίσκεψις ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων» (Φ.Ε.Κ., 1969: 1548). Αυτή είναι μια έμμεση προτροπή προς τους εκπαιδευτικούς για την Τοπική Ιστορία χωρίς όμως να διατίθεται διδακτικός χρόνος ούτε να προτείνεται διδακτική μεθοδολογία για την υλοποίηση αυτών των ωρών.

Μεταπολίτευση- Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών 1977

Μετά την πτώση της χούντας και την επάνοδο της δημοκρατίας ξεκινά η περίοδος της μεταπολίτευσης στη χώρα. Τα αναλυτικά προγράμματα της δικτατορίας αντικαταστάθηκαν με νέα προγράμματα σπουδών. Στις 12 Νοεμβρίου 1977 δημοσιεύεται στο 347ο Φύλλο της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως το αναλυτικό πρόγραμμα με τον τίτλο: «Περί των διδασκομένων μαθημάτων του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου». Το πρόγραμμα αυτό τέθηκε σε ισχύ το σχολικό έτος 1977-1978 και το Φ.Ε.Κ. υπογράφεται από τον Υπουργό Παιδείας Γεώργιο Ράλλη και τον πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Τσάτσο. Η διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας ήταν δύο ώρες την εβδομάδα και σε 32 σελίδες παρουσιάζονται συνοπτικά τα προγράμματα σπουδών όλων των μαθημάτων του δημοτικού σχολείου. Στη σελίδα 3197 έχουμε αναλυτική περιγραφή του τι θα διδαχθεί σε κάθε τάξη για το μάθημα της ιστορίας (Φ.Ε.Κ. 1977:3197). Υπάρχουν πολλά κοινά σημεία με το προηγούμενο πρόγραμμα σπουδών της δικτατορίας τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μεθοδολογία.

Στη Γ΄ τάξη, έχουμε έξι κύριες ενότητες. Η πρώτη είναι οι μυθολογικές παραδόσεις για τον γενάρχη των Ελλήνων και οι υπόλοιπες ενότητες αναφέρονται στον Ηρακλή, τον Θησέα, την Αργοναυτική εκστρατεία, τον Τρωικό πόλεμο και στις περιπλανήσεις του Οδυσσέα (Φ.Ε.Κ., 1977: 3201). Στη Δ΄ τάξη οι ενότητες που αναπτύσσονται μεταξύ άλλων είναι: ο Αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, η Σπάρτη, η Αθήνα, οι Περσικοί πόλεμοι, η Σαλαμίνα, οι Θερμοπύλες, ο Περικλής, ο χρυσός αιώνας, η Θήβα, η Μακεδονία, ο Μέγας Αλέξανδρος, οι μάχες, η εκστρατεία του, τα νέα κέντρα ελληνισμού. Στην Ε΄ τάξη έχουμε αναφορές στη Ρωμαϊκή και Βυζαντινή ιστορία, στον Μέγα Κωνσταντίνο, στον Ιουλιανό, στον Μέγα Θεοδόσιο, στο Ανατολικό ρωμαϊκό κράτος, στον Ιουστινιανό, δεκαοκτώ συνολικά ενότητες χωρίς καμιά αναφορά σε τοπική ιστορία (Φ.Ε.Κ., 1977: 3211).

Στη Στ΄ τάξη το βάρος έχει δοθεί στην ελληνική ιστορία των νεώτερων χρόνων. Αναπτύσσεται σε 4 μεγάλες ενότητες και ολοκληρώνεται στο 1949 έχοντας αναφορές στην ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου, στον εμφύλιο και στην κρισιμότητα της ενότητας του έθνους μας. Ολοκληρώνεται η σύγχρονη ιστορία στη δεκαετία του 1940-1950. Στις σημειώσεις που υπάρχουν για το δάσκαλο οι συντάκτες του αναλυτικού προγράμματος παραδέχονται άμεσα ότι η ύλη είναι μεγάλη και για αυτό αναφέρεται ότι: «η ύλη των τάξεων Δ΄, Ε΄, και Στ΄ τάξεων είναι αναγκαστικά εκτεταμένη και μπορεί ο δάσκαλος κατά την κρίση του να συμπύξει όποια κεφάλαια επιθυμεί με την προϋπόθεση ότι δεν θα παραλείψει κανένα ουσιώδες στοιχείο που συνθέτει την ιστορική συνέχεια του τόπου μας». (Φ.Ε.Κ. 1977:3198). Στη συνέχεια υπάρχουν σημειώσεις για το πώς πρέπει να διδάσκεται το μάθημα και σε ποια σημεία να εστιάζεται η προσοχή των

εκπαιδευτικών (Φ.Ε.Κ., 1977: 3199). Συνοψίζοντας η Τοπική Ιστορία στο συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών είναι απύσασα.

Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Ιστορίας -1987

Το 1987 δημοσιεύονται τρία νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για την ιστορία του δημοτικού που αφορούν την Γ΄, τη Δ΄ και την Ε΄ τάξη αντίστοιχα. Το πρώτο χρονολογικά είναι για την Γ΄ τάξη και δημοσιεύτηκε στις 15 Ιουνίου 1987 στο φύλλο 91 της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Σε τέσσερις σελίδες παρουσιάζεται το νέο «Αναλυτικό Πρόγραμμα για την Ιστορία της Γ΄ τάξης του δημοτικού σχολείου», όπως αναγράφεται στο Φ.Ε.Κ. το οποίο υπογράφουν ο τότε πρόεδρος της Δημοκρατίας Χρήστος Σαρτζετάκης και ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων Αντώνης Τρίτσης.

Στην πρώτη σελίδα παρατίθενται οι γενικοί σκοποί του μαθήματος της Ιστορίας και αναφέρεται ότι «τα παιδιά πρέπει να έρθουν σε πρώτη γνωριμία με τον ιστορικό βίο του ελληνικού έθνους και της ιδιαίτερης πατρίδας τους», έχοντας με τον τρόπο αυτό μια γενική και αόριστη αναφορά στην τοπική ιστορία. (Φ.Ε.Κ., 91/1987: 912) Στις υπόλοιπες τρεις σελίδες παρουσιάζεται η διάρθρωση της ύλης για τη συγκεκριμένη τάξη, η οποία να σημειώσουμε έχει σημαντικές διαφορές με τα προηγούμενα προγράμματα σπουδών και δεν έχουμε καμιά αναφορά ή οτιδήποτε άλλο που να σχετίζεται με τοπική ιστορία (Φ.Ε.Κ., 91/1987: 914).

Στις 23 Νοεμβρίου 1987 και στο 203ο Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης δημοσιεύεται το «Αναλυτικό Πρόγραμμα Ιστορίας Δ΄ τάξης δημοτικού σχολείου». Αναπτύσσεται και αυτό σε 4 σελίδες και στους σκοπούς του μαθήματος υπάρχει ακριβώς η ίδια παράγραφος για την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας που είδαμε στο πρόγραμμα σπουδών της Γ΄ τάξης. Παρουσιάζεται με αναλυτικό τρόπο το τι θα διδαχθεί στην Δ΄ τάξη και υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην ύλη με πιο σημαντική την ένταξη της ρωμαϊκής περιόδου στην ιστορία της τετάρτης τάξης. Οι ενότητες που θα διδαχθούν συνολικά είναι 48 και έχουμε αναλυτική αναφορά για κάθε μια από αυτές (Φ.Ε.Κ., 203/1987: 2034). Δεν υπάρχει καμιά ενότητα που να αναφέρεται στην Τοπική Ιστορία.

Στις 5 Οκτωβρίου του ίδιου έτους δημοσιεύεται το 186ο Φ.Ε.Κ. που έχει τίτλο: «Αναλυτικό πρόγραμμα Ιστορίας Ε΄ τάξης δημοτικού σχολείου». Σε τέσσερις σελίδες παρουσιάζεται όλη η ύλη και οι ενότητες που πρέπει να διδαχθούν στη συγκεκριμένη τάξη και οι ενότητες είναι συνολικά 41. Παρατηρούμε ότι και στις τρεις τάξεις υπάρχουν στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών ακριβώς οι ίδιοι σκοποί του μαθήματος (Φ.Ε.Κ., 186/1987: 1927). Παρατηρούμε ότι η ρωμαϊκή περίοδος παρουσιάζεται και πάλι εκτενώς και στην Ε΄ τάξη. Η ύλη της Ε΄ τάξης ολοκληρώνεται με την άλωση της Κωνσταντινούπολης και δεν υπάρχει καμιά απολύτως αναφορά στην Τοπική Ιστορία.

Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών 1989-1995-1997

Ενώ τα προγράμματα σπουδών των τριών τάξεων (Γ΄, Δ΄, Ε΄) δημοσιεύτηκαν το 1987 το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για την ιστορία της ΣΤ΄ τάξης παρουσιάστηκε μετά από δύο έτη, το 1989. Δημοσιεύτηκε στις 6 Οκτωβρίου 1989 στο 226ο Φύλλο της Κυβέρνησης και το υπογράφουν ο τότε Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Χρήστος Σαρτζετάκης. Σε 5 σελίδες έχουμε την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών και οι γενικοί σκοποί του μαθήματος είναι ακριβώς οι ίδιοι που υπήρχαν στα προγράμματα

σπουδών που παρουσιάστηκαν πριν 2 έτη (Φ.Ε.Κ., 226/1989: 4645). Σχετικά με την ύλη χρονική αφητηρία είναι η εποχή της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού και η ύλη χρονικά ολοκληρώνεται με την δικτατορία και το Κυπριακό ζήτημα το 1974. Δεν υπάρχει καμία αναφορά στην Τοπική Ιστορία.

Στις 23 Νοεμβρίου 1995 στο 230ο φύλλο της εφημερίδας της κυβέρνησης παρουσιάζεται το νέο αναλυτικό πρόγραμμα ιστορίας για την Γ΄ τάξη και το υπογράφουν ο τότε Πρόεδρος Δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος και ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων Γιώργος Παπανδρέου. Είναι ένα ευρύτερο πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με τα προηγούμενα μιας και σε 12 σελίδες παρουσιάζεται το πρόγραμμα σπουδών. Σε αυτές τις σελίδες παρουσιάζονται εκτενώς οι στόχοι του μαθήματος και οι ειδικοί σκοποί της ιστορίας αλλά πουθενά δεν έχουμε αναφορά στην Τοπική Ιστορία και στη διδασκαλία της (Φ.Ε.Κ., 230/1995: 6417).

Το 1997 έχουμε νέο πρόγραμμα ιστορίας για την Δ΄ τάξη. Στις 21 Φεβρουαρίου 1997 σε 24 σελίδες, πολύ αναλυτικά παρουσιάζεται το αναλυτικό πρόγραμμα ιστορίας για τη Δ΄ τάξη (Φ.Ε.Κ., 34/1997: 539-561) και το υπογράφουν ο τότε υφυπουργός Παιδείας Ιωάννης Ανθόπουλος και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος. Στο τέλος του προγράμματος υπάρχει μια παράγραφος που αναφέρεται στους ειδικούς σκοπούς της ιστορίας. Στην παράγραφο αυτή αναφέρονται τα εξής: «οι μαθητές/τριες να γίνουν ερευνητές/τριες της ιστορίας του τόπου τους» αφήνοντας έτσι τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να ασχοληθούν με την τοπική ιστορία.

Δ.Ε.Π.Σ.Σ.-Α.Π.Σ. 2003

Το 2003 είναι μια χρονιά ορόσημο για την Τοπική Ιστορία. Για πρώτη φορά έχουμε επίσημη αναφορά σε αναλυτικά προγράμματα σπουδών και σε κεντρική σχεδίαση για το γνωστικό αυτό αντικείμενο και διατίθεται χρόνος για τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας. Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) που δημοσιεύτηκε στο 303ο Φ.Ε.Κ. της εφημερίδας της κυβερνήσεως στις 13 Μαρτίου 2003 και το υπογράφει ο Υπουργός Παιδείας Πέτρος Ευθυμίου η Τοπική Ιστορία οριοθετείται και εντάσσεται επίσημα στο αναλυτικό πρόγραμμα. Αναφέρεται στα προγράμματα σπουδών των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού και μια μεγάλη καινοτομία είναι ότι προτείνεται να διατεθούν 5 ώρες ανά τάξη για την τοπική ιστορία (Φ.Ε.Κ., 303/2003:3119). Παραθέτουμε ένα απόσπασμα το οποίο αναφέρεται μεταξύ άλλων στους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος και σχετίζεται με την Τοπική Ιστορία: «Να αξιοποιούν οι μαθητές διάφορες ευκαιρίες για την ενασχόλησή τους με την Ιστορία της περιοχής τους και την ένταξή της στον ευρύτερο εθνικό ιστορικό χώρο». Στη συνέχεια παρουσιάζουμε εκτενώς τι αναφερόταν στα προγράμματα σπουδών σε κάθε τάξη (Φ.Ε.Κ., 303/2003: 3920).

Στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Δ΄ τάξης αναφέρεται «ότι για θέματα Τοπικής Ιστορίας διατίθενται (5 ώρες) Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία. Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων. Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας. Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά,

περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται κάθε θέμα πολύπλευρα (Φ.Ε.Κ., 303/2033: 39280).

Στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Ε΄ τάξης διατίθενται επίσης 5 ώρες για να αναπτυχθούν θέματα τοπικής ιστορίας. Στο πρόγραμμα σπουδών και στους ειδικούς στόχους παρατίθεται ακριβώς η παράγραφος που προαναφέραμε στη Δ΄ τάξη χωρίς καμία διαφοροποίηση. (Φ.Ε.Κ., 303/2003: 3933). Παρατηρούμε ότι είναι ακριβώς τα ίδια που υπήρχαν στο πρόγραμμα σπουδών της Δ΄ τάξης.

Στη Στ΄ τάξη έχουμε πάλι μια επανάληψη σχετικά με τους γενικούς και ειδικούς στόχους του μαθήματος των όσων έχουν αναγραφεί στις δύο προηγούμενες τάξεις. Υπάρχει μια ενδιαφέρουσα προσθήκη σχετικά με τους θεματικούς άξονες μελέτης της Τοπικής Ιστορίας. Στο πρόγραμμα σπουδών αναφέρεται ότι: «άξονες μελέτης της Τοπικής Ιστορίας μπορεί να αποτελέσουν τόσο η περιοχή του σχολείου όσο και η ευρύτερη περιοχή στην οποία διαβιούν οι μαθητές. Η επιτόπια μελέτη και έρευνα θα πρέπει να αποτελούν βασικές μεθόδους για την προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την Τοπική Ιστορία. Έτσι οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα οικείωσης με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον τους, καθώς και άμεση γνώση των πηγών που σχετίζονται με το θέμα της μελέτης τους. (Φ.Ε.Κ., 303/2003: 3940). Παρατηρούμε ότι για πρώτη φορά στα Δ.Ε.Π.Π.Σ προτείνονται πεδία δράσης και ανάπτυξης προγραμμάτων Τοπικής Ιστορίας και προτείνεται επίσης και ο τρόπος υλοποίησης αυτών των προγραμμάτων. Η σημαντική συμβολή των Δ.Ε.Π.Π.Σ. σχετικά με την Τοπική Ιστορία και τη διδασκαλία της, πέρα από τις διδακτικές ώρες που για πρώτη φορά διατίθενται είναι ότι καθοδηγούν τους εκπαιδευτικούς στον πώς θα υλοποιήσουν προγράμματα Τοπικής Ιστορίας. Εισάγονται οι έννοιες της διαθεματικότητας, της μεθοδολογίας (μέθοδος Project) και η χρήση και αξιοποίηση πηγών. Η εφαρμογή των Δ.Ε.Π.Π.Σ. ανέτρεψε πολλές παγιωμένες καταστάσεις στο χώρο της εκπαίδευσης και αποτέλεσε την αφετηρία για την εισαγωγή νέων διδακτικών μεθόδων.

Νέα Προγράμματα Σπουδών-2015

Τα επόμενα αναλυτικά προγράμματα σπουδών ιστορίας για την πρωτοβάθμιας εκπαίδευση δημοσιεύτηκαν το 2015. Εντάσσονταν στο έργο «Νέο Σχολείο –Σχολείο του 21ου αιώνα» που προκήρυξε το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και το έργο περιλάμβανε και εκπόνηση προγραμμάτων σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Για τη σύνταξη και την υλοποίηση του προγράμματος υπεύθυνοι ήταν καθηγητές πανεπιστημίου, σχολικοί σύμβουλοι και εκπαιδευτικοί. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Ιστορίας δημοσιεύτηκε στο 181ο Φ.Ε.Κ. στις 23 Ιανουαρίου 2015 και το υπογράφει ο Υπουργός Παιδείας Ανδρέας Λοβέρδος.

Στο πρόγραμμα σπουδών ιστορίας της Γ΄ τάξης δεν υπάρχει καμία αναφορά στην Τοπική Ιστορία. Στη Δ΄ τάξη υπάρχει αναφορά στην Τοπική Ιστορία, στους γενικούς σκοπούς του μαθήματος. Στο αναλυτικό πρόγραμμα αναφέρεται : «η ενασχόληση των μαθητών με την τοπική τους ιστορία συμβάλλει στην ουσιαστική σύνδεση και αλληλεπίδραση του σχολείου με την τοπική κοινωνία και τους παρέχει τη δυνατότητα να κατανοήσουν ότι ο τόπος, στον οποίο διαβιούν, αποτελεί οργανικό τμήμα των ευρύτερων ιστορικών εξελίξεων, και ότι και οι ίδιοι αποτελούν τελικά μέρος της ροής της ιστορίας. Οι μαθητές να ασχοληθούν με την τοπική τους ιστορία, ώστε να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή του άμεσου περιβάλλοντός τους, συνεπώς και τη δική τους συμμετοχή, στη δημιουργία της Ιστορίας, γεγονός που θα συντελέσει στη

διαμόρφωση ολοκληρωμένης προσωπικής, κοινωνικής και εθνικής ταυτότητας» (Φ.Ε.Κ., 181/2015: 2412). Παρατηρούμε ότι στις δύο τάξεις δε διατίθεται καμιά διδακτική ώρα για την Τοπική Ιστορία και συγκρίνοντας το με το πρόγραμμα των Δ.Ε.Π.Π.Σ του 2003 υπάρχει ένα πιασγύρισμα στη Δ΄ τάξη μιας και από τις 5 ώρες για την Τοπική Ιστορία που υπήρχαν τώρα δεν υπάρχει καμιά.

Στο πρόγραμμα σπουδών ιστορίας της Ε΄ τάξης η Τοπική Ιστορία έχει έντονη παρουσία και με βάση αυτό το πρόγραμμα διδάσκεται 4 ώρες. Στην τάξη αυτή οι μαθητές/τριες εξετάζουν κυρίως την περίοδο του Βυζαντίου και οι εμπνευστές του προγράμματος σπουδών στους γενικούς στόχους του μαθήματος σημειώνουν ότι «οι μαθητές πρέπει να συσχετίσουν τη Βυζαντινή ιστορία με την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους και να συνδέσουν τα μνημεία της μεσαιωνικής περιόδου, που σώζονται στον τόπο τους, με γεγονότα και καταστάσεις της Βυζαντινής Ιστορίας» (Φ.Ε.Κ., 181/2015: 2420).

Επίσης ζητούμενα ακόμη είναι: «Να αναπτύσσουν κριτική στάση για ζητήματα της τοπικής κοινωνίας. Η τοπική ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται με τη μέθοδο των σχεδίων εργασίας, με διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και με συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν επισκέψεις σε ιστορικούς τόπους και σε χώρους τέχνης και πολιτισμού, γραπτές μαρτυρίες, συνεντεύξεις, ιστορικά βιβλία και άρθρα, φωτογραφικό και ψηφιακό υλικό» (Φ.Ε.Κ., 181/2015: 2420). Διαπιστώνουμε μια σαφή αναβάθμιση της τοπικής ιστορίας στην Ε΄ τάξη και εκτός από τις 4 ώρες που οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να διαθέσουν οι συντάκτες του αναλυτικού προγράμματος προτείνουν και τον τρόπο υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων που σχετίζονται με την τοπική ιστορία. Υπάρχει μεγάλη συσχέτιση του προγράμματος με το πρόγραμμα Δ.Ε.Π.Π.Σ. (2003).

Στην ΣΤ΄ τάξη η Τοπική Ιστορία είναι αναβαθμισμένη και το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών προβλέπει 5 ώρες διδασκαλίας της. Στους γενικούς στόχους του μαθήματος αναφέρεται ότι «οι μαθητές να είναι σε θέση: να γνωρίζουν, και να εντάσσουν την ιστορία του τόπου τους στη γενική Ιστορία. Να παρατηρούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και συμπεράσματα σε θέματα Τοπικής Ιστορίας. Να γνωρίζουν την τοπική ιστορική εξέλιξη». Οι συντάκτες του προγράμματος συνδέουν τη γενική με την τοπική ιστορία και ζητούν από τους/τις μαθητές/τριες να ασχοληθούν με τοπικά θέματα ιστορίας. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο στους γενικούς στόχους συμπληρώνουν ότι: «Οι μαθητές/τριες συντάσσουν κατάλογο με θέματα από την Ιστορία του τόπου τους. Οι μαθητές επισκέπτονται ιστορικούς χώρους της περιοχής τους, παρατηρούν, φωτογραφίζουν και καταγράφουν θέματα τα οποία και επεξεργάζονται και τα παρουσιάζουν στην σχολική κοινότητα. Οι μαθητές εντοπίζουν πρωτογενές και δευτερογενές υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη μελέτη των τοπικών θεμάτων που διαπραγματεύονται» (Φ.Ε.Κ., 181/2015: 2442).

Η Τοπική Ιστορία στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών παρουσιάζεται με ελκυστικό τρόπο στους μαθητές/τριες. Η διδασκαλία της συνδυάζεται με επισκέψεις, παρατήρηση, φωτογράφιση, αξιοποίηση των πηγών και παρουσίαση τους, πρακτικές που είναι δημοφιλείς στα παιδιά. Αυτή η προσέγγιση θεωρούμε ότι μπορεί να αλλάξει και τη γενικότερη στάση των μαθητών/τριων προς το μάθημα της Ιστορίας. Είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι τα προγράμματα σπουδών του 2015 δεν εφαρμόστηκαν ποτέ σε καμία βαθμίδα της ελληνικής εκπαίδευσης.

Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών-2018

Τα πιο πρόσφατα αναλυτικά προγράμματα σπουδών Ιστορίας δημοσιεύτηκαν τον Οκτώβριο του 2018, στο 5222ο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και τα υπογράφουν ο Υπουργός Παιδείας Κωνσταντίνος Γαβρόγλου και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Προκόπης Παυλόπουλος και έχουν τίτλο: «Πρόγραμμα Σπουδών Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο».

Τα προγράμματα σπουδών συντάχθηκαν από μια ομάδα εργασίας που αποτελούνταν από πανεπιστημιακούς και συντονιστές σχολικού έργου και αναπτύσσονται σε 157 σελίδες. Μεταξύ των κειμένων που παρέδωσε η ομάδα εργασίας περιλαμβάνεται ένα εισαγωγικό κομμάτι 16 σελίδων όπου αναπτύσσονται αναλυτικά η δομή του νέου προγράμματος σπουδών Ιστορίας. Στην 11η σελίδα αυτού του κειμένου αναφέρονται τα εξής: «Νευραλγικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν μορφές ιστορικής έρευνας και εκπαίδευσης που ενθαρρύνουν τη βιωματική και διαθεματική κατανόηση του παρελθόντος, όπως η οικογενειακή, η τοπική ιστορία, η μουσειακή εκπαίδευση, η μικροϊστορία. Έτσι οι μαθητές/τριες δεν ξεκινούν τη μελέτη της ιστορίας από το ανοίκειο και πολύ μακρινό παρελθόν, αλλά εξοικειώνονται σε ένα πρώτο στάδιο με την προσωπική τους ιστορία, την ιστορία της οικογένειας, του σχολείου και της τοπικής κοινότητάς τους». Διακρίνουμε μια διαφορετική οπτική σχετικά με την ιστορική εκπαίδευση και οι δημιουργοί του προγράμματος δίνουν έμφαση τόσο στη βιωματική όσο και τη διαθεματική έρευνα μέσω διαφόρων μορφών ιστορίας όπως η τοπική, η οικογενειακή, η μικροϊστορία.

Στην ύλη της Γ τάξης το δεύτερο μέρος έχει τίτλο «Οικογενειακή Ιστορία: οι μικρές ιστορίες συναντούν τη μεγάλη ιστορία» και προτείνουν οι δημιουργοί του αναλυτικού προγράμματος να διατεθούν 15-20 ώρες για τη διδασκαλία αυτού του μέρους (Φ.Ε.Κ., 522/2018: 62089). Ενώ υπάρχουν αναφορές στην ατομική ιστορία, στην οικογενειακή ιστορία, στην μικροϊστορία, η τοπική ιστορία δεν αναφέρεται πουθενά στις 12 σελίδες που αναπτύσσονται οι στόχοι, οι έννοιες και οι δραστηριότητες του προγράμματος.

Στο πρόγραμμα σπουδών της Δ' τάξης έχουμε την πιο σημαντική αναφορά στην Τοπική Ιστορία σε αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Το πρόγραμμα σπουδών της Δ' τάξης έχει ως αφετηρία την τοπική ιστορία και τη διδασκαλία της. Το πρώτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην Τοπική Ιστορία και έχει τίτλο «Τοπική Ιστορία» και προτείνεται να αφιερωθούν 6-7 διδακτικές ώρες για την ανάπτυξη αυτών των εννοιών (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62100). Στο κεφάλαιο αυτό συναντούμε τις εξής διδακτικές ενότητες: 1) η ιστορία του τόπου μου, 2) καταλαβαίνω και μελετώ το ιστορικό τοπίο γύρω μου και 3) όψεις της τοπικής κοινωνίας και η έρευνά της (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62102). Οι συγγραφείς του προγράμματος αφιερώνουν 4 σελίδες για τους στόχους, τις ιστορικές έννοιες, τις οποίες τις διαχωρίζουν σε πρωτογενείς και δευτερογενείς και τις ενδεικτικές δραστηριότητες για την αξιολόγηση.

Είναι μια πολύ σοβαρή και σωστή προσέγγιση της διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας αφού στους στόχους που τίθενται είναι: «να κατανοήσουν οι μαθητές τις έννοιες του τόπου, της κοινότητας, της τοπικής ιστορίας, τη σχέση τοπικής και γενικής ιστορίας, τις πηγές της τοπικής ιστορίας. Να κατανοήσουν το περιεχόμενο της και να συνδέσουν την τοπική με τη γενική ιστορία. Να εντοπίσουν και να εξετάζουν τις συνέχειες και τις αλλαγές που αποτυπώνονται στον «τόπο» διαμονής τους σε εκτεταμένες χρονικές περιόδους και να διατυπώσουν ιστορικά ερωτήματα και συμπεράσματα. Να αναγνωρίσουν τις πηγές άντλησης πληροφοριών για την τοπική ιστορία και να τις εκτιμήσουν» (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62103).

Στη δεύτερη ενότητα το βάρος προτείνεται να δοθεί «στα είδη του ιστορικού τοπίου (γειτονιά, δρόμοι, δημόσια και ιδιωτική αρχιτεκτονική, τόποι μνήμης) και στις μεθόδους διερεύνησης και αξιοποίησης πηγών στη μελέτη των θεμάτων της τοπικής ιστορίας». Πολύ σημαντική είναι η τρίτη ενότητα: «Όψεις της τοπικής κοινωνίας και η έρευνά της» όπου το αναλυτικό πρόγραμμα καλεί τους μαθητές/τριες να ασχοληθούν με θέματα όπως: «Ο τόπος και οι ανθρώπινες δραστηριότητες στο παρελθόν, Η ιστορία του σχολείου, Η τοπική οικονομία, Πολιτισμός, δημογραφία, μετανάστευση. Να εμπλακούν σε ερευνητικές εργασίες θεμάτων τοπικής ιστορίας και να αποκτήσουν σταδιακά ιστορικές δεξιότητες. Να κατανοήσουν την αξία των προφορικών μαρτυριών ως ιστορικών πηγών και να αναπτύξουν δεξιότητες παραγωγής αρχειακού υλικού» (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62103). Θεωρούμε πώς αυτό πρόγραμμα σπουδών είναι καινοτόμο και η Τοπική Ιστορία διδάσκεται με ένα τρόπο που μέχρι τότε δεν είχαμε συναντήσει ξανά.

Στο πρόγραμμα σπουδών της Ε΄ τάξης υπάρχει επίσης μια καινοτομία ως προς το περιεχόμενο και την ιστορική περίοδο που αναλύεται. Η χρονική περίοδος που αναφέρεται στο πρόγραμμα σπουδών είναι από τη Ρωμαϊκή περίοδο έως και την εποχή των μεγάλων επαναστάσεων (μέσα 1ου αιώνα π.Χ.-μέσα του 18ου μ.Χ.). Εξετάζεται μια μεγάλη χρονική περίοδος, διαφοροποιημένη από το ότι ίσχυε μέχρι τώρα σε όλα τα βιβλία της Ε΄ τάξης (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62134). Η καινοτομία είναι ο τρόπος που παρουσιάζονται και αναλύονται τα γεγονότα. Χαρακτηριστικά θα αναφέρουμε ότι για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία, προτείνεται να διατεθούν 10 συνολικά διδακτικές ώρες. Σε αυτό το πρόγραμμα σπουδών, στις 2 τελευταίες σελίδες προτείνονται 7 διαφορετικοί θεματικοί φάκελοι για περεταίρω επεξεργασία και δεν υπάρχει κανένας θεματικός φάκελος που να αφορά την τοπική ιστορία και κάποιο θέμα που σχετίζεται με αυτήν (Φ.Ε.Κ., 522/2018: 62175).

Το πρόγραμμα σπουδών της ΣΤ΄ τάξης παρουσιάζει πολλά κοινά στοιχεία με αυτό της Ε΄. Αναπτύσσει μια χρονική περίοδο διαφορετική από τα μέχρι τώρα προγράμματα σπουδών ΣΤ΄ τάξης. Αναλύεται η περίοδος από τα μέσα του 18ου αιώνα έως το 2018. Η ελληνική επανάσταση δεν είναι το γεγονός στο οποίο αφιερώνεται το μεγαλύτερο μέρος του προγράμματος, όπως συνέβαινε μέχρι τώρα. Για την ελληνική επανάσταση του 1821 και τα γεγονότα που σχετίζονται με αυτή το πρόγραμμα σπουδών «αφιερώνει» περίπου 8 ώρες (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62178). Προτείνονται 8 θεματικοί φάκελοι, που αναπτύσσονται σε 3-4 διδακτικές ώρες ο καθένας και μόνο ένας σχετίζεται με την τοπική ιστορία (Φ.Ε.Κ., 5222/2018: 62230).

Επιχειρώντας μια αποτίμηση στα προγράμματα σπουδών του 2018, σημειώνουμε ότι αναφορά και διδακτική πρόταση για την Τοπική Ιστορία υπάρχει σε μία μόνο τάξη, τη Δ΄ δημοτικού, στις υπόλοιπες τρεις, όπως προαναφέραμε η Τοπική Ιστορία απουσιάζει. Η αξιοποίηση και η παρουσία της Τοπικής Ιστορίας στο πρόγραμμα σπουδών της Δ΄ τάξης είναι πολύ σημαντική και καινοτόμα και αναμέναμε το ίδιο να ίσχυε και στις δύο επόμενες τάξεις που οι μαθητές/τριες γνωρίζουν πλέον πώς να υλοποιούν προγράμματα Τοπικής Ιστορίας και είναι μεγαλύτεροι και πιο ώριμοι στο να τα αναπτύξουν. Προτείνονται 15 συνολικά θεματικοί φάκελοι στις δυο αυτές τάξεις και μόνο δύο από αυτούς σχετίζονται με την Τοπική Ιστορία. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του 2018 δεν εφαρμόστηκαν ποτέ σε καμία βαθμίδα της ελληνικής εκπαίδευσης.

► ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη διαχρονική παρουσίαση των τελευταίων πενήντα ετών καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Τοπική Ιστορία ήταν ένα γνωστικό πεδίο που βρισκόταν στο περιθώριο των αναλυτικών προγραμμάτων Ιστορίας. Μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα ήταν απύσχα από την ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αποτελούσε μια θεματική που τα όρια, η θεματολογία της και το περιεχόμενο της ήταν άγνωστα και απροσδιόριστα. Το εκπαιδευτικό υλικό που επίσημα παρείχε η πολιτεία ήταν ελάχιστο και η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ουδέποτε εκπονούσε σχετικά με αυτήν προγράμματα. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες που όταν εφαρμόστηκαν ήταν ημίμετρα ή που όταν καινοτομούσαν προς τη σωστή κατεύθυνση δεν εφαρμόστηκαν ποτέ.

Πολλές έρευνες και μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί τις τελευταίες δεκαετίες σχετικά με το μάθημα της ιστορίας καταλήγουν πως πρόκειται για ένα διδακτικό αντικείμενο που δεν είναι ιδιαίτερα ελκυστικό στους/στις μαθητές/τριές μας. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Ενδεικτικά αναφέρω τους κυριότερους: ύπαρξη κλειστών αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών Ιστορίας, το ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο, η έλλειψη αυτονομίας των εκπαιδευτικών, η πυκνότητα και η ποσότητα της ύλης συντελούν σε αυτό το αποτέλεσμα. Πιστεύω πως η αντίληψη αυτή μπορεί να αντιστραφεί με την παρουσία στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της Τοπικής Ιστορίας. Θεωρούμε πως στα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών η Τοπική Ιστορία πρέπει να αναβαθμιστεί και να αποκτήσει οντότητα γιατί η Τοπική Ιστορία προσφέρει στους/στις μαθητές/τριες τη δυνατότητα να γίνουν ερευνητές, να ασχοληθούν και να εντυφλήσουν με θέματα που τους ενδιαφέρουν. Τους προσφέρει επίσης τη δυνατότητα να είναι αυτοί οι πρωταγωνιστές στη μαθησιακή διαδικασία, εφαρμόζοντας ομαδοσυνεργατικές μεθόδους.

Η χρήση και η αξιοποίηση της διαθεματικότητας στη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας επίσης αποτελεί ένα ισχυρό κίνητρο ενασχόλησης για τους μαθητές/τριες. Η Τοπική Ιστορία θα συμβάλει σε ένα από τα ζητούμενα της σύγχρονης εκπαίδευσης, του ανοίγματος του σχολείου στην κοινωνία. Οι μαθητές/τριες θα ασχοληθούν και θα αξιοποιήσουν πηγές, πολλές φορές συγκρουόμενες και θα κατανοήσουν πόσο δύσκολο είναι το έργο του ιστορικού. Το πιο σημαντικό είναι ότι μέσω της όλης διαδικασίας θα καταφέρουν να αποκτήσουν έναν από τους βασικούς στόχους του μαθήματος της ιστορίας, ο οποίος αναφέρεται εδώ και δεκαετίες στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και δυστυχώς παραμένει κενό γράμμα: την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Προτάσεις

Ολοκληρώνουμε την εισήγηση μας με προτάσεις σχετικά με την Τοπική Ιστορία και τη διδακτική της στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, προτάσεις που θεωρούμε εφικτές και εφαρμόσιμες. Η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας πρέπει να εισαχθεί τουλάχιστον στις τρεις τελευταίες τάξεις του δημοτικού και να συνδυαστεί α) με μείωση της ύλης του μαθήματος της Ιστορίας και β) αξιοποίηση της ευέλικτης ζώνης ώστε να είναι εφικτή η υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων. Πρέπει να αποκτήσουν, φυσικά μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, μια υποχρεωτικότητα τα προγράμματα Τοπικής Ιστορίας. Μέχρι σήμερα απλά προτεινόταν και αποτελούσαν μια εναλλακτική πρόταση, που αξιοποιούνταν από μικρή μερίδα δασκάλων. Παράλληλα θα πρέπει να παραχθεί κατάλληλο και εγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό για την υλοποίηση αυτών των

προγραμμάτων αφού το υλικό που είχε παραχθεί ήταν ελλιπές και αποσπασματικό. Το πιο σημαντικό βήμα είναι να πραγματοποιηθεί ένα μαζικό πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που θα καταρτίσει τους δασκάλους στο να εκπονοούν και να υλοποιούν προγράμματα Τοπικής Ιστορίας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Βαϊνά, Μ. (1997). *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Βαϊνά, Μ. (2002). *Δραστηριότητες της Τοπικής Ιστορίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδάνος.
- Λεοντσίνης, Γ. (2003). *Διδακτική της Ιστορίας: Γενική-τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Λεοντσίνης, Γ., & Ρεπούση, Μ. (2002). *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας*. Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο.Ε.Δ.Β.
- Ναχόπουλος, Ν. (2009). *Η Τοπική Ιστορία στο Δημοτικό Σχολείο: Στάσεις των δασκάλων του νομού Πιερίας* (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Τμήμα Επιστημών και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος.
- Ντούλας, Χ. (1988). Σχολικά βιβλία ιστορίας και τοπική ιστορία: Η περίπτωση της Θεσσαλίας. Στο *Το μάθημα της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Προβλήματα μεθοδολογίας και διδακτικής* (Σεμινάριο 9). Αθήνα: Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, 85–108.
- Παληκίδης, Α. (2010). Διδακτική της Τοπικής Ιστορίας: Ιστορία Νομού Καβάλας. Στο Ν. Ρουδομέτωφ (Επιμ.), *Πρακτικά Σεμιναρίου Τοπικής Ιστορίας (27 Ιανουαρίου-22 Μαρτίου 2010)*. Καβάλα.
- Ρεπούση, Μ. (2000). Τοπικές ιστορίες στο σχολείο: Από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 112, 97–108.
- Ρεπούση, Μ. (χ.χ.). *Διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας: Ιστορικό ερώτημα και ανάπτυξη σχεδίων εργασίας*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Τομέας Κοινωνικών και Πολιτιστικών Σπουδών.
- Φ.Ε.Κ. 218/31-10-1969. Περί του ωρολογίου και αναλυτικού προγράμματος των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β', 1545–1548.
- Φ.Ε.Κ. 347/12-11-1977. Περί των διδασκομένων μαθημάτων και του Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β'.
- Φ.Ε.Κ. 91/1987. Αναλυτικό πρόγραμμα Ιστορίας της Γ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β'.
- Φ.Ε.Κ. 203/23-11-1987. Αναλυτικό πρόγραμμα Ιστορίας της Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β'.
- Φ.Ε.Κ. 186/19-10-1987. Αναλυτικό πρόγραμμα Ιστορίας της Ε' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β'.
- Φ.Ε.Κ. 226/06-10-1989. Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Ιστορίας της ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β'.

- Φ.Ε.Κ. 230/23-11-1995. Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Ιστορίας της Γ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β΄.
- Φ.Ε.Κ. 34Α/12-03-1997. Αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Ιστορίας της Δ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Α΄.
- Φ.Ε.Κ. 303/13-03-2003. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β΄.
- Φ.Ε.Κ. 181/Β/23-01-2015. Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Ιστορία» της Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού και όλων των βαθμίδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β΄.
- Φ.Ε.Κ. 5222/21-11-2018. Πρόγραμμα Σπουδών Ιστορίας στο Δημοτικό Σχολείο. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τ. Β΄.